

"Legendák tüzelték" a gyöngyöspatai konfliktust

(Origo, 2011.04.19.)

Erélyesebben kellett volna fellépniük a rendőröknek Gyöngyöspatán a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesülettel szemben a kisebbségi ombudsman szerint. Kállai Ernő vizsgálata szerint az eseményeket legendák tüzelték, a megoldás pedig az lehet, ha az állam szigorítja a polgárőrökre vonatkozó szabályokat, a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesületet és a hozzá hasonló szervezeteket pedig felosztatják.

A gyöngyöspatai és a hasonló események, jelenségek veszélyeiről készített jelentést Kállai Ernő kisebbségi ombudsman, aki kedden mutatta be a vizsgálat eredményeit. A biztos arra volt kíváncsi, hogy az állami szervek megfelelően jártak-e el a gyöngyöspatai események kapcsán, és arra is megpróbált választ adni, hogyan lehetne megakadályozni, hogy a jövőben ne forduljanak elő hasonló események. A biztos munkatársai több napot töltöttek Gyöngyöspatán, ahol több száz helyivel beszéltek a történekről.

A Heves megyei Gyöngyöspatán március eleje óta pattanásig feszült a helyzet. A Jobbikhoz kötődő Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület (SZJPE) több tucat tagja ekkor kezdett járőrözésbe arra hivatkozva, hogy szerintük a helyi cigányok rettegésben tartják a lakosságot. A Jobbik március 6-án - a rendőrség becslése szerint - mintegy ezer ember részvételével demonstrációt tartott a településen. Vona Gábor, a párt elnöke úgy fogalmazott, hogy "magyarpárti tüntetés" zajlott a községben. A polgárőrök március 17-ig maradtak Gyöngyöspatán.

Legendák tüzelték a feszültséget az ombudsman szerint

Az ombudsman szerint a helyszíni vizsgálat során kiderült, hogy a településen az elmúlt években "legendává vált" néhány korábbi eset, amelyek a nem cigány lakosok értelmezésében "felfokozott érzelmi-indulati többletet adtak az egyébként sajnálatos módon előforduló szokványos, tűréshatáron belül maradó súrlódásoknak, ellentéteknek".

Ilyen legendának nevezte az ombudsman azt, hogy az elmúlt években a környéken lévő gyümölcsösöket, kerteket "bizonyos emberek" elkezdtek fosztogatni, tönkretenni. A nem cigányok szerint ezek a bizonyos emberek cigányok voltak - míg a cigányok azt mondták az ombudsman munkatársainak, hogy nem cigány vállalkozók hordták el a terményt. A helyiek szerint a cigány fiatalok viselkedése is tüzelte az ellentéteket, többen azt mondták, hogy a

fiatalok délutánonként a templomkertben gyülekeztek, és viselkedésükkel megfélemlítették a lakosokat.

A legendák közé sorolta az ombudsman azt is, hogy a cigány gyerekek az iskolában csak pénz ellenében engedték be a mosdóba nem cigány társaikat, mert az igazgató szerint ez 8-10 éves történt, mostanában nem volt ilyesmi. A vizsgálat szerint egy iskolai eset volt az SZJPE járőrözésének egyik közvetlen előzménye is: a polgárőrök helyi szervezőjének kisfiát tavaly december elején cigány gyerekek durván bántották az iskolában. A járőrözés másik előzménye volt, hogy öngyilkos lett egy idős helyi lakos, a helyiek szerint azért, mert cigányok akartak a szomszédjába költözni, illetve egy másik verzió szerint azért, mert nem bírta tovább, hogy "mindenét elviszik a cigányok". A romák szerint ez is csak legenda, mert az idős férfi betegség és családi problémák miatt lett öngyilkos.

A jelentés szerint a helyszíni vizsgálat során az derült ki, hogy a SZJPE érkezése előtt nem volt különösebb feszültség a településen, sőt, a feszültség éppen az egyenruhások bevonulása után erősödött fel és éleződött ki a cigány és a nem cigány lakosság között. A jelentés szerint ez a feszültség külső segítség nélkül feloldhatatlan, a helyzetet pedig súlyosbítja, hogy a Gyöngyöspatán történtek bármikor megtörténhetnek máshol is.

Úgy érezték, magukra hagyta őket a rendőrség

A Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület a rendcsinálás szándékával, a "cigányterrorra" hivatkozva kezdett járőrözni Gyöngyöspatán, de az ombudsman jelentése szerint a település rossz közbiztonságáról elterjedt és hangoztatott nézetek is eltúlzottak. Gyöngyöspatán 2010-ben összesen 49 regisztrált bűncselekmény történt, 2011 első két hónapjában pedig öt. Ezek között volt három kisebb értékű lopás, egy rongálás és egy rágalmazás, a gyöngyöspataiak mégis úgy érzik, hogy az állam nem védi meg őket a bűnözéstől - írja az ombudsman, aki szerint régóta ismert jelenség, hogy "a szubjektív közbiztonság és a valós bűnügyi statisztika még köszönő viszonyban sincsenek egymással".

Miután az SZJPE járőrözni kezdett, minden nap húsz rendőr is szolgálatot teljesített a településen. Naponta 150-160 igazoltatást végeztek, és összesen 69 szabálysértési eljárást indítottak, ezek többségének azonban közlekedési szabálytalanság volt az oka. A jelentés szerint a rendőrség több esetben tiltott eszközt, viperát talált a SZJPE tagjainál, akik március 1. és 17. között négy lopást jeleztek a rendőröknek, ezek közül egy alaptalan volt. Az ombudsman szerint ez azt jelenti, hogy több szabálysértés történt a polgárőrök miatt, mint ahány jogsértés miatt ők a rendőrséghez fordultak.

A helyieket a jelentés szerint megosztotta az SZJPE bevonulása. A romákban félelmet keltett az egyesület, a nem cigányok közül viszont a többség azt mondta az ombudsman munkatársának, hogy nagyobb biztonságban érezték magukat, amíg az egyesület a településen volt.

Vizsgáztatná és szigorúbban szabályozná a polgárőröket az ombudsman

Az ombudsman vizsgálatában visszásnak találta a polgárőr szervezetek működési szabályait is. Polgárőr szervezetek az egyesülési jog alapján alapíthatók, nem vonatkoznak rájuk más szabályok, mint például egy bélyegkörre. A jelentés szerint ez magában hordozza a visszaélés lehetőségét, mert olyan csoportok is bejegyeztethetik magukat polgárőrként, amelyeknek más céljaik vannak.

Az ombudsman megítélése szerint az SZJPE félelemkeltő magatartása nem fér bele abba, hogy a közrend fenntartása pártatlanságot és semlegességet követel, ezért arra kéri az ügyészséget, hogy kérelmezze a SZJPE bíróság általi felosztatását. Ennek kapcsán kérést intézett a közigazgatási és igazságügyi miniszterhez is, akitől azt kérte, hogy az egyesülési törvény módosításával biztosítsa, hogy a bíróságok gyorsított eljárásban dönthessenek az indítványokról.

A polgárőrségek működésével kapcsolatban a belügyminiszternek is tett javaslatokat. Egyrészt törvényt módosítást szeretne annak érdekében, hogy a polgárőrségről szóló törvény pontosabban határozza meg, hogy milyen feltételekkel folytathat valaki polgárőr tevékenységet és írja elő, hogy ezek a szervezetek nem sérthetik az egyenlő bánásmód követelményét, a pártoktól függetlenül kell működniük, és nem folytathatnak közvetlen politikai tevékenységet. A másik javaslata szerint a jövőben szükséges lehetne, hogy a polgárőr szervezetek kössenek együttműködési szerződést a helyi önkormányzattal és rendőrséggel. Az ombudsman szerint így elkerülhető lenne, hogy az ország más részéből érkező, helyismerettel nem rendelkező szervezetek járőrözzenek egy településen.

A rendőrség is hibázott a vizsgálat szerint

A vizsgálat szerint a rendőrség azért nem lépett fel a SZJPE gyöngyöspatai ügynevezett járőrözéseivel szemben, mert a rendőrség senkit nem korlátozhat a szabad mozgásában. Az ombudsman szerint lett volna lehetőség arra, hogy a rendőrség határozottabban fellépjen: mivel az SZJPE folyamatos jelenléte megfélemlítette a cigányokat, ez alapot adhatott volna arra, hogy akár garázdaság miatt eljárásokat indítson a rendőrség. Az ombudsman szerint ez nemcsak

pénzbüntetést jelenthetett volna, hanem azt is, hogy az elkövetőket elzárják vagy kitiltják a településről.

A másik hibát a március 6-i rendezvényen követte el a rendőrség Kállai szerint. A gyűlésen többen a Magyar Gárda betiltott egyenruhájához hasonló öltözetben jelentek meg. A rendőrség azért nem lépett fel velük szemben, mert senki nem viselte a teljes egyenruhát - a sapka, a sál vagy a mellény hiányzott.

Az ombudsman szerint a rendőrség hibázott, mert a vonatkozó szabálysértési rendelet szerint elég az is, ha az egyenruha hasonlít egy feloszlatott szervezet ruhájára. A helyzet tisztázása érdekében az ombudsman azt ajánlja a Legfelsőbb Bíróság elnökének, hogy indítványozzon jogegységi eljárást. Javaslattal fordult a belügyminiszterhez is, akitől azt kérte, hogy a jogszabályokat módosítsák úgy, hogy a betiltotthoz hasonló egyenruha viselése is szabálysértés legyen, illetve hogy ne csak nyilvános rendezvényen, hanem közterületen viselt egyenruha miatt is felléphessen a rendőrség.

A történetek miatt az ombudsman az országos rendőrfőkapitánynak is tett ajánlásokat. Kéri, hogy akadályozza meg, hogy az SZJPE és hasonló szervezetek folytathassák a "másokban riadalmat, megbotránkozást, félelmet keltő tevékenységüket". Vizsgálja meg a Gyöngyöspátán történeteket, és hozza nyilvánosságra, milyen általános tapasztalatokat lehet levonni az esetből. Dolgozzanak ki egy olyan bűnmegelőzési protokollt, ami minta lehet a hasonló konfliktusok megelőzésére, a tapasztalatokat pedig egy konferencián vitassák meg.

A legfőbb ügyészhez is van egy ajánlása Kállainak: azt kéri, vizsgálja meg, hogy az SZJPE és a hozzájuk csatlakozott más szervezetek megvalósították-e a közösség elleni izgatás vagy a közösség tagja elleni erőszak büntetést.

A gyöngyöspatai esetből majd az azt követő hajdúhadházi vonulás és járőrözésből Kállai szerint általánosságban az a tanulság vonható le, hogy az államnak nem szabad kiadnia a kezéből a rendfenntartás jogát. "Az ilyen jellegű rendfenntartás azért is káros, mert egyrészt nem alkalmas a közbiztonság erősítésére, másrészt viszont megingatja a rendőrség iránti közbizalmat" - írja.

A jelentés második része hosszan foglalkozik a gyöngyöspatai iskola szegregációs gyakorlatával, valamint azzal, hogy a település egyes részein a képviselő-testület 2007-ben változtatási tilalmat rendelt el a házakra. A biztos kérte az iskola igazgatóját, hogy számolja fel a kis létszámú cigány osztályokat, és tegyen lépéseket a cigány osztályok elkülönítésének megszüntetésére. A képviselő-testületnél pedig azt javasolja, hogy oldják fel a házak renoválását ellehetetlenítő változtatási tilalmat.